

СОВРЕМЕННОСТЬ

3

СОВРЕМЕНОСТ

СПИСАНИЕ ЗА ЛИТЕРАТУРА, КУЛТУРА И УМЕТНОСТ

2005

Год. 53, број 3 (мај)

СОВРЕМЕНОСТ

Списание за литература, култура и уметност

Издавач: Современост, Скопје

Редакција

д-р Васил Тоциновски, главен и одговорен уредник

м-р Виолета Мартиновска, уредник

д-р Методи Манев, уредник

м-р Ранко Младеноски, извршен уредник

Лектор

Верица Тоциновска

Ликовно-графичко решение

Илија Богоевски

Компјутерска подготовка и печат

Академски печат, Скопје

СОДРЖИНА

КНИЖЕВНИ ДИЈАЛОЗИ

<i>Гордана ПЕТРЕВСКА</i> ПИШУВАЊЕТО Е ЗАПИШУВАЊЕ НА МИГОВИТЕ НА ВОЗБУДА (разговор со Драги Михајловски).....	7
--	---

ТВОРЕЧКА ЛАБОРАТОРИЈА

<i>Владимир КОСТОВ</i> АПОКАЛИПСА.....	25
<i>Петар НАНЕВСКИ</i> ОГЛЕДАЛО ШТО СЕ СОБЛЕКУВА.....	31
<i>Ката МИСИРКОВА–РУМЕНОВА</i> ЖЕНА.....	36
<i>Славка АРСОВА</i> ПЕСНИ ЗА СЕБЕ.....	48

ИНТЕРПРЕТАЦИИ

<i>Васил ТОВИНОВСКИ</i> ТРАЈКО КИТАНЧЕВ ВО ПОЕТСКИ ЗБОРНИЦИ И АНТОЛОГИИ.....	53
<i>Владимир ИЛИЕВСКИ</i> МАТЕРИЈАЛНАТА КУЛТУРА И ПОЕЗИЈАТА.....	62
<i>Димитар БОШКОВ</i> ЧОВЕКОТ И НЕБОТО.....	68
<i>Неда БАКЕВСКА</i> ВИРТУЕЛНА КУЛТУРА.....	73
<i>Ранко МЛАДЕНОВСКИ</i> ПЕТ ДО ДВАНАЕСЕТ!.....	77
<i>Толе БЕЛЧЕВ</i> ПОВАЖНИ БИОГРАФСКИ ПОДАТОЦИ ОД ЖИВОТОТ И ДЕЈНОСТА НА ПОЛСКИОТ ПОЛКОВОДЕЦ, ПОЛИТИЧАР И ПИСАТЕЛ И МИЛЕНИК НА КНЕЗОТ ЧАРТОРИЈСКИ - МИХАИЛ ЧАЈКОВСКИ.....	84
<i>Тамара КУПЕВА</i> ПЕСНАТА-ЗАГАТКА НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ - МОДЕЛ ЗА КРЕАТИВНА РАМКА НА НАСТАВНИОТ ЧАС ПО ЛИТЕРАТУРА.....	92

ИСЧЕКОРУВАЊА

<i>Славица ШТЕРЈОВА</i> ДОЖДОВНИ КАПКИ.....	98
--	----

ПРИОПШТУВАЊА

СОВРЕМЕНАТА ЛИТЕРАТУРА НА РОМИТЕ ВО МАКЕДОНИЈА	
<i>Јусуф СУЛЕЈМАН</i> ПОГЛЕД КОН СОВРЕМЕНАТА ЛИТЕРАТУРА НА РОМИТЕ ВО МАКЕДОНИЈА.....	101
<i>Мухамет СУЛЕЈМАН</i> ВСЕЛЕНСКИ ПРОСТОР.....	104

<i>Имрана МАРИНА</i> УМИРАМ ЗА ТЕБЕ.....	105
<i>Имер ИСЕНОВСКИ</i> ЖИВОТ.....	105
<i>Демир СУЛЕЈМАН</i> ДОДЕКА.....	106
<i>Целал АСАН</i> СОН.....	106
<i>Фадил АЈВАЗ</i> МИ ЗБОРУВААТ.....	107
<i>Хасан АСАН</i> ДИЈАМАНТИ.....	107
<i>Наза САЛИ</i> СТРАВ.....	108
<i>Касо ЕЛМАЗОВ</i> ДЕВОЈКО СО ЗЕЛЕНИ ОЧИ.....	109
<i>Нуртен СУЛЕЈМАН</i> МОЛЧИ МИЛА ПОУБАВА СИ.....	110
<i>Емиа ДЕМИР</i> МОЕТО СРЦЕ.....	111
<i>Јусуф СУЛЕЈМАН</i> ТОЛКУ ЛИ СЕ ПОЗНАВАМЕ.....	113
КРИТИЧКИ ПРЕГЛЕД	
<i>Весна МОЈСОВА-ЧЕПИШЕВСКА</i> КОЛКУ ПОЕТОТ РЕНЦОВ Е РАСКАЖУВАЧ.....	114
<i>Стојан КОЧОВ</i> ПО МАГИСТРАЛАТА НА ЗЛОТО: ВИЈА КОСТУР - ИРКУТСКАЈА ОБЛАСТ.....	119
<i>Радован П. ЦВЕТКОВСКИ</i> РОМАН СО ИСПОВЕДНА И АВТОБИОГРАФСКА ЛИНИЈА НА РАСКАЖУВАЊЕ.....	123
<i>Ранко МЛАДЕНОСКИ</i> ТАЛИЈА ВО ГРАДОТ НА КОНЗУЛИТЕ.....	126
<i>Ацо ГОГОВ</i> ТРОНИЗАЦИИ И ДЕТРОНИЗАЦИИ.....	128
<i>Радован П. ЦВЕТКОВСКИ</i> ВРЕДЕН И НЕОДМИНЛИВ БИБЛИОГРАФСКИ ТРУД.....	130
<i>Никола АЛТИЕВ</i> ПОЕЗИЈА - ОТКРОВЕНИЕ НА ДУШАТА.....	133
<i>Радован П. ЦВЕТКОВСКИ</i> ВО ОДОТ НА ПОЕЗИЈАТА.....	137
<i>Борис АПОСТОЛОВ</i> НЕКОИ ЧУДНИ БОИ.....	135

Ранко МЛАДЕНОСКИ

ПЕТ ДО ДВАНАЕСЕТ!

За романот „Црно јагне, див Балкан“ на Петре Бакевски,
изг. Тера маџика, Скопје, 2004

1. Историски наративен слој; 2. Митолошки наративен слој; 3. Национален наративен слој; 4. Ликови референции. Интертекст. Метатекстуалност и металитерарност; 5. Хронологија; 6. Символици; 7. Пет до дванаесет!

Петре Бакевски во 2004 година го објави својот прв роман по четирите негови агресивно-издавачки третомиленумски години (за само четири години, имено, Бакевски објави: една поетска збирка, еден запис и четири збирки публицистички записи, една збирка повести, две збирки раскази, седум драми и - роман). Станува збор, всушност, за книжевно дело во кое Бакевски ја продолжува веќе започнатата потрага (во поезијата, во расказите, во драмите, во повестите) по македонските национални темелни вредности, по историското и митолошкото, но и по она што овде, кај нас, секојдневно ја губи својата вредност и својата сила - човечкото. Во таа смисла ги издвојуваме и ги елаборираме овде темелните наративно-семантички слоеви кои се наплатени во раскажувачкиот дискурс на романот „Црно јагне, див Балкан“.

1. Историски наративен слој

Како доминантни наративни елементи од историски карактер во романот се јавуваат: пропагандите, пред сè српската, кои имаат за цел да го разнебитат македонското национално ткиво и да му го

наметнат на македонскиот народ туѓиот национален идентитет; театарот во Скопје од средината на четвртата деценија на 20. век; Дојран и Дојранското Езеро од времето на Антон Панов; војната во Македонија од 2001 година.

Српската пропагандна машинерија во структурата на овој роман е олицетворена во ликовите на, првенствено, српскиот бан Алекса Продановиќ, но и на Станислав, владин претставник од Белград, српски поет, новинар и публицист, кој во романот ја игра ролјата на домаќин на Сисили, гостинката од Лондон. Српската асимилаторска политика евидентно се експлицира преку дијалогот меѓу банот и Станислав (во домот на банот за време на раскошниот ручек), но и меѓу банот и Сисили. Станува збор за две дијалошки наративни линии преку кои се кодираат и се декодираат асимилаторските тенденции на српската политика на македонско тло. Од една страна, банот и Станислав зборуваат за „остварување на нашата национална програма“ (стр. 115), додека Сисили согледува и одгатнува дека зад таа „наша национална програма“ се крие пропагандна дејствителност:

„Овде луѓето зборуваат на свој јазик“, му рече на банот. „Вие истој јазик го именуваат како јужносрбијански, ама видов, почувствував, итне си го викаат македонски! Тоа многу им значи!“ (стр. 118). Или, пак, дијалогот за кралот и за „неговата земја“, како што потенцира

банот: „Сакам да го видам твој крај. Винарските визби на кралови, лозјаи, сонцето, твојата линија, како што рековите. Секој крал знае што е најубаво во... неговата земја!“. Тоа „неговата земја“ го развлеке, го нагласи, му даде оружја боја на гласот, се прелеа тенка нишка на иронија. Банот што го сече (стр. 119).

Ликот на Сисили, всушност, во целокупната раскажувачка структура на романот е ставен во функција на антипод на српската пропагандна политика на македонска земја. Неутралната и непристрасна позиција на овој лик го овозможува автентичното согледување на реалните состојби во врска со националниот карактер на населението во Скопје, односно во Македонија. Семантичкиот резултат од опозитот на ликовите *бан Алекса Продановиќ* - Сисили ефектуира во еден наративен процес на дешифрирање, декодирање на интенциите на српската пропаганда.

Идентичен наративен декодирачки систем се воспоставува и преку историскиот раскажувачки дискурс којшто се однесува на театарските збиднувања во Скопје лоцирани темпорално во 1936 година. Имено, членови од театарската група „Боџи“ (Перица Алексиќ, односно познатиот Петре Прличко, и Тодор Николиќ, односно познатиот Тодор Николовски) на Плоштадот во Скопје изведуваат драмска игра. Тој импровизиран, уличен театар го следи и Сисили на која ѝ станува сосема јасно дека не станува збор за некаков српски театар, туку за македонски театар со македонски актери. Во тоа ќе се увери, впрочем, кога во Народниот театар ќе ја види претставата „Печалбари“ од Антон Панов, поставена по иницијатива на тогашниот познат управник на театарот во Скопје, Велимир Живоиновиќ - Масука. Особено по реакцијата на Антон Панов, но и на публиката откако ќе сфатат дека македонските актери (Перица Алексиќ и Тодор

Николиќ) нема да учествуваат во претставата, бидејќи биле затворени по нивниот „театарски испад“ на Плоштадот. Панов и публиката реагираат затоа што сакаат нивната драма, на нивниот јазик да ја играат нивни, македонски актери. Претставата ќе биде прекината, а таа продолжува откако ќе бидат ослободени актерите Перица и Тодор кои се појавуваат на бината и играат во македонската претстава „Печалбари“. Сисили е сведок на овие настани преку кои сфаќа, конечно, дека станува збор за српски тенденциозни пропагандистички цели кои се реализираат преку театарската уметност, но и дека народот што живее во Македонија има свој јазик и своја култура. Гледната точка од која се потврдува фактот за македонската национална посебност има функција да го потенцира непристрасниот, објективен, автентичен карактер на таквиот суд (Сисили е Англичанка, па според тоа на нејзиното тврдење за посебноста на народот во никој случај не може да му се припише некаква пристрасност). На тој начин се постигнува ефектот на убедливост при структурирањето на раскажувачката композиција од страна на нараторот.¹

Хронотопот *Дојран* има неколку функции во романот. Една од нив е историска, односно да се вклопи во наративната структура како лик една значајна личност од нашето книжевно минато - Антон Панов. Се инсистира овде на неговото повлекување кое ја следи релацијата Белград - Скопје - Дојран. Тоа повлекување на Панов се поврзува со случувањата во Скопје при изведбата на неговата драма „Печалбари“ од што, секако, произлегуваат и притисците од српската пропагандна машинерија. Тоа е лик преку чие семантичко јадро се манифестираат постоја-

¹ Фокализацијата овде, всушност, има функција да го елиминира евентуалниот сомнеж кај реципиентот (читателот), да ја позиционира темата на раскажувањето во сосема стабилни наративни рамки.

ните угнетувања врз Македонецот и константните обиди за негово национално обезличување и безвреднување. Како негов опозит (всушност како лик рефлектор кој го надополнува семантичкото јадро на ликот Антон Панов) се јавува ликот на дојранскиот рибар Чапа кој е олицетворение на борбениот и упорен дух на македонскиот народ. Неговиот сон, тој икаровски лет на Чапа е поттикнат и потпомогнат од Панов. Токму тоа „летнување“, тоа одвојување на Македонецот од тлото, од калта, кое е симбол за желбите и надежите на нашиот народ да го најде своето вистинско место, да се вивне во височините и да се одлепи од балканските гнасоти каде сите го негираат и го приграбуваат и конечно да ја постигне вековната цел - да биде свој на своето, во раскажувачкиот дискурс на овој роман е поставено врз еден солиден темел, врз една значајна историска личност каков што е драмскиот автор Антон Панов. Од друга страна, тој вечен грабеж на сè што е македонско е дополнително илустриран и со еколошките катастрофи кои ги доживува преполовеното Дојранско Езеро поради постојаното „приграбување“ и негрижа од страна на јужниот сосед. И воопшто не е случајно, исто така, што во романот во неколку наврати се инсистира на историскиот факт за поделбата на Македонија во 1913 година.

И војната со која беше зафатена Македонија поради атакот од страна на албанските терористички банди во 2001 година се јавува како историски наративен слој во романот „Црно јagne, див Балкан“. Точно е тоа дека таа (војната) има маргинално место во неговата раскажувачка структура, но со нејзиното спомнување се потенцира фактот дека Македонија била напаѓана, угнетувана, разграбувана и распарчувана низ вековите и дека тие атаки врз македонската земја и врз македонскиот народ не престануваат, еве, и во третиот милениум. Тој кус наративен

исказ кој се однесува на војната од 2001 година има функција да го демонстрира вековниот континуитет на национално разнебитување на македонскиот народ, што пак од своја страна на мошне умешен романсиерски начин е прикажано во романот преку историските наративни слоеви.

2. Митолошки наративен слој

Митолошкото и историското во овој роман не само што се надополнуваат, туку и во одредени наративни сегменти се испреплетуваат. Таа интерференција меѓу митологијата и историјата има за цел да ја декодира архаичноста на македонскиот културно-историски простор, односно да потсети на древната традиција која со векови се одржува на таканаречениот „див Балкан“, па според тоа и во Македонија. Во раскажувачката структура тоа декодирање се врши практично со митот за Орфеј,² со преданието за неговата безмерна љубов кон Евридика. Преданието за Орфеј се врзува просторно со Дојранското Езеро, а и овде, исто како при конкретната наративна реализација на историскиот слој, приказната за Орфеј е раскажана преку објективниот, непристрасниот аспект на Англичанката Сисили во дијалог со Станислав:

„А, дали знаеш каде се најубавиите јорџовани, големи, разгранети, со бледо-лилави соцветија, со омајни мириси?“, ѓо ѓраша Сисили.

² Орфеј е син на музата Калиопа и богот Аполон. Бил славен пејач и свирач на волшебна флејта, а со музиката ги воодушевувал и ги маѓепсувал не само луѓето, туку и дивите животни, реките, потоците, ветровите, но и боговите кои поради тоа ја послушале неговата желба да му ја вратат Евридика од подземниот свет под услов да не се врти кон неа додека ја води. Но, тој се свртел, а Евридика исчезнала. Според преданието, му откажал гостопримство на Дионис, бидејќи го обожавал Аполон, поради што како казна му биле отсечени рацете и нозете, а главата му ја фрлиле во реката Херба. Иако отсечена, неговата глава пеела додека пловела сè до морето.

„Не!“.

„На Дојранското Езеро“, брзо му
оѓовори Сисили.

Сџанислав ушџе џовеќе беше
изненаден.

„Ми кажуваи нешџо фанџас-
џично“, џ рече.

„Не е фанџасџично“, му оѓовори
Сисили. „Висџина е. Орфеј џа му ја барал
Евридика! Да, џа му во шумџе околу
Дојранското Езеро. И џа му ја наџравил
својџа волишебна флејџа. Од дојран-
скиџе јорѓовани. Праџаџковина на јор-
ѓованоџ е Балканоџ, Македонија. Оџ-
џука е расџросџранетџ низ Евроџа“ (стр.
96).

Сосема е очигледно дека во нара-
цијата се инсистира на митската вредност,
односно на древната светост на маке-
донските простори, а потврда за ваквата
теза е и тоа што како составен наративен
сегмент во романот се јавува и приказната
за митскиот летач Икар. Овде е извршена
извесна наративна трансмисија на мит-
скиот лик во ликот на Чапа, односно
атрибутите од семантичкото јадро на
Икар се проектирани во семантичкото
јадро на рибарот Чапа, во неговата желба
да летне, да се одлепи од таканаречениот
„македонски пиликатник“ во кој со векови
некои туѓинци му ги сечат крилјата на
Македонецот. Летот на Чапа, исто како и
на Икар, е неуспешен, односно неговите
крилја ќе попуштат пред силата на вет-
ровите и тој ќе падне стрмоглаво врз
езерските карпи, но останува надежта,
останува вербата дека еден ден летот на
Македонецот ќе биде успешен, зашто
Чапа „воскреснува“, луѓето потоа раска-
жуваат дека ноќе гледаат како некој лета
над Дојранското Езеро, кружи над водите,
го изведува својот долго сонуван икарски
лет.

3. Национален наративен слој

Доминанта во романот „Црно
јагне, див Балкан“ се наративните

елементи кои се однесуваат на нацио-
налниот карактер на македонскиот на-
род и на македонската држава. Нацио-
налниот наративен слој, всушност, е сто-
жерот околу кој се движи дејството,
темелот врз кој е изградена целокупната
раскажувачка структура на овој роман.
Сето дејство, сите описи и сите ликови
се насочени кон потенцирање на маке-
донскиот национален идентитет, но и
неговото негирање и деградирање од
страна на соседните држави. Напорите
за театарска претстава на свој јазик;
усилбите на гостинката од Лондон,
Сисили, да покаже и да докаже низ
дијалог дека македонскиот народ е
посебен етнитет со свој јазик, со своја
култура, со свои традиции и со своја
историја; инсистирањето на древноста на
македонската земја и на македонското
име кое е оспорувано; потсетувањето на
кобната поделба на Македонија на три
дела во 1913 година; војната во 2001
година чии последици Македонија сѐ
уште ги чувствува - сѐ се тоа раскажу-
вачки сегменти кои ја потврдуваат
тезата за доминантноста на национал-
ниот семантички слој. Крајот на ро-
манот, којшто е даден како еден вид ре-
зиме за ликовите, покажува дека Маке-
донија во дискурсот на овој роман фун-
кционира, всушност, како лик:

А, Македонија! Ах, Македонија!

Шџо сџана со неа!

*Таа Македонија сѐ ушџе е
џоделена. Расџарчена на џтри дела.*

И сѐ ушџе си џо бара иметџо.

*Нашетџо џарче, овдешноџо, џо
виде лицетџо на слободатџа! Ама џосџо-
јано и насила џо џо сврџуваатџи лицетџо
кон залезоџи.*

*Затџоа одам уѓоре, сѐ џоуѓоре, да
сум џоблиску до небоџо, до свездиџе.*

*Оџџа му џо џледам изѓревоџи,
сончеватџа џоџка е вжарена, златџесџа е*

*и сè си мислам дека и мојата земја е
цела, полеана со сончев златец.*

*Ама муѓравата ишиша и златишето
будење ми ги смитуваат бомбите.
Третиот бомби, рафални истребители,
се води војна. Веќе никој не
знае кој проишв кој војува. Меѓу себе
војуваме, едни со една иесна, оружја со
оружја. Едни со еден крст, оружја со оружја.
Сонцето и Месечината војуваат. Повторно
се дели земјата. И никој не знае
колку ќе ја поделиме, колку ќе ја истребиме* (стр. 290-291).

Се чувствува во овој сегмент од завршниот дискурс на романот извесна носталгија по целостта на земјата која е распарчена, но и тага и гнев поради тоа што и натаму се дозволува некој пак да ја дели, да го дораспарчува преостанатото слободно парче од Македонија.

4. Ликови референти. Интертекст. Метатекстуалност и металитерарност

Во рамките на својата тројна дистинкција на ликовите, Филип Амон ги постави и таканаречените ликови референти во кои, според него, спаѓаат историските ликови (Наполеон III во *Руѓон-Макарови*, Ришелје кај А. Дима...), митолошки (Венера, Зевс...), алегориски (љубовникот, суртукот...). Тие ликови служат за референцијално „закотвување“ на нарацијата, преку нив се постигнува таканаречениот „стварносен ефект“.³

Романот „Црно јатне, див Балкан“ во потполност е изграден врз ваквите ликови референти и тоа врз историските и митолошките. Така, како ликови во романот се јавуваат познатите Петре Прличко (Перица Алексик), То-

дор Николовски, Антон Панов, Велимир Живоиновиќ - Масука, кралот Петар II, лондонскиот професор Перот, Сисили (писателка од Лондон), Станислав (српски поет, новинар и публицист), но во приказната на романот влегуваат и југословенскиот крал Александар I, Хенрик Ибзен, Б. Конески, Анте Поповски, Гане Тодоровски, а само да потсетиме и на митолошките Орфеј и Икар. Овие ликови го овозможуваат тој таканаречен „стварносен ефект“ во наративната структура на романот за чиј дискурс може да се каже дека во огромна мера е реалистичен, што пак од своја страна го овозможува дополнителниот дискурс исполнет со фантастични елементи. По правило, фантастиката се гради врз фонот на реалистичното, но во одредени наративни искази на овој роман се чувствува сосема спротивна раскажувачка градба - реалистичното се гради врз фонот на фантастичното што би можело да имплицира извесна интенција на авторот да го сруши моделот, односно да изгради еден антимодел во духот на постмодерната. Во таа смисла, доминантната интертекстуалност (драма на Ибзен, драма на Панов, историски факти, библискиот цитат, посмртната беседа на Г. Тодоровски за Анте Поповски, парафрази од поезијата на Б. Конески, А. Шопов, А. Поповски итн.), па и самиот обид на почетокот и на крајот од дискурсот да се проговори за техниката на пишување роман (метатекстуалност и металитерарност), даваат за право да се понуди тезата дека овој роман на Бакевски има и одредени постмодернистички елементи.

5. Хронологија

Дејствата и описите во романот се поставени во релацијата Скопје - Дојран и тоа темпорално врамени во средината на

³ Филип Амон, За еден семиолошки статус на ликот, во: Теорија на прозата, избор на текстостите, превод и предговор Атанас Вангелов, Детска радост, Скопје, 1996, стр. 241.

четириесеттите години на минатиот век. Скопскиот Плоштад, Народниот театар во Скопје, манастирот „Св. Пантелејмон“ во Нерези и Дојранското Езеро се темелните топоними во чии рамки се „случува“ романескното раскажување. Оваа топонимија би можеле да ја детерминираме и како алузија на македонската култура и традиција, но и на непроценливото природно богатство кое ја краси Македонија.

Од друга страна, во романот често се вршат и дигресији во временските и просторните рамки. Како топоси се јавуваат Лондон, преполовеното езеро Ладога на руско-финската граница, Белград итн., а чести се и временските дигресији, односно историските реминисценции: Санстефанскиот договор, балканските војни, поделбата на Македонија во 1913, убиството на кралот Александар Караѓорѓевиќ во Марсеј во 1934, животот на атентаторот Владо Черноземски и друго. Функцијата на сосема прецизните хронотопски елементи е, како што веќе рековме, да го „закотват“ наративниот дискурс во стабилни просторно-временски рамки.

6. Символите

Неколку раскажувачки елементи функционираат како симболи во овој роман на Бакевски. Го издвојуваме, пред сè, *црното јагне* кое ја симболизира жртвата, пожртвуваноста што ни е неопходна за да го дочуваме преостанатото парче од поделената татковина Македонија на која и на почетокот од третиот милениум ѝ се заканува опасност од национално обезличување. Дека е тоа така покажува и фактот што *црното јагне* овде функционира и како жртвен симбол за плодноста, односно за новиот живот, за надежта. Всушност, Сисили по извршениот абортус во Лондон станува стерилна и поради тоа на *волшебната карпа* покрај *Дојранското*

Езеро извршува еден магичен обред кој треба да ја излекува, да ѝ ја врати плодноста во утробата, при што го жртвува црното јагне кое како сенка ја следи во текот на сето нејзино патување низ Македонија. Обредот ќе ја постигне, односно ќе ја изврши својата магична функција. Сисили ќе почувствува нов живот во себе по љубовната игра со Станислав, односно таа ќе зачне во Македонија, на брегот на Дојранското Езеро. Со тоа се повторува и личната историја на Станислав. Тој, всушност, исто така е зачат, но и роден во Македонија, крај Дојранското Езеро, од мајка Македонка и татко Србин. И ваквата разврска на крајот од романот, впрочем, е одреден симбол за плодноста или за плодотворноста на македонската земја, за нејзината древна магична сила. Во таа плодност и плодотворност се раѓа и надежта, вербата во иднината, вербата во животот и во неговата обновувачка сила.

Слична таква верба на човекот му дава и *црквата*. Во романот тоа е симболизирано преку *манасџирот* „Св. Пантелејмон“ во скопско Нерези. Црквата е заштитник на народот, на неговото човечко и национално битие. И повторно овде за таквата улога на црквата зборува Сисили која согледува што навистина му значи црквата на вечно негираниот и оспоруван македонски народ:

„Кај тие луѓе чувствувам оруѓа мачношчија! Црквата им е единствениот начин да се почувствуваат поблиску до себеси, до својата земја и до својот живот, до својот крст. Тука се сигурни, не се изложени на опасност од напор, имаат чувство дека некој ги штити, ги чува, тука се сигурни дека можат и на свој јазик да се молат, а да не бидат казни за тоа, затоа се така збиени еден до друг, солидни...“ (стр. 73 - 74).

Уште еднаш, значи, овде се потенцира фактот дека црквата е таа која го крепела македонскиот дух да истрае во тешките премрежја низ вековите.

И *иликајѝникојѝ*, тој специфичен начин на ловење риби во Дојранското Езеро, е на некој начин симбол за Македонија - на Македонецот отсекогаш некој му ги „потсекувал крилјата“ за да не може да летне, да не може да живее слободно, за да „лови“ за туѓ стопан!

7. Пет до дванаесет!

Има еден часовник на крајот од секоја глава на романот, но и на самиот крај од романот, чии стрелки го покажуваат симболичното време - пет до дванаесет. На ваков начин е извршена една невообичаена, но и необично функционална семантичка симбиоза меѓу раскажувачкиот дискурс од една и графичката илустрација кон него од друга страна. Транскрипцијата на графичката илустрација во симболична семантичка вербална низа го дава императивниот значенски ефект од типот - „Крајно време е!“. Зошто? И за што е „крајно време“?

Заклучивме дека романот, во основа, се занимава со македонското национално прашање, односно со постојаните атаки на непријателите (однадвор, но и однатре) чија примарна цел е да го разнебитат македонското национално ткиво, да го обезличат национално Македо-

нецот за да можат потоа да го приграбуваат него, но и сè што е негово, сè што низ вековите создала македонската традиција. Тие атаки и тие приграбувања, како што може да се прочита во повеќе наративни искази од романот, траат и ден-денес со несмалена жестина и со умножени апетити. На Македонија, значи, и денес како и некогаш (поточно - како и секогаш!) ѝ се заканува опасноста од истребување, од нејзино уништување, од докусурување на нејзиниот национален и државен идентитет. Токму затоа во романот се инсистира на тоа „крајно време“ - пет до дванаесет! Пет до дванаесет е да сфатиме, конечно, дека мораме да ја зачуваме татковината; Пет до дванаесет е да смогнеме сили за да ја зачуваме државата Македонија во нејзините сегашни граници; Пет до дванаесет е да направиме сè што е во нашите можности за да го сочуваме загроениот национален идентитет, да го зачуваме името кое од сите страни ни го негираат; Пет до дванаесет е да ја зачуваме Македонската црква која секојдневно доживува атаки од оската север - југ. Пет до дванаесет е - сега! Да направиме нешто! Да го жртвуваме нашето *црно јагне* за да го припитомиме *дивиојѝ Балкан*. Зашто потоа ќе биде доцна - ќе биде „дванаесет и пет“. Ете тоа е, според нашето мислење, основната порака што Петре Бакевски ја упатува до сите нас преку својот прв роман „Црно јагне, див Балкан“.

СОВРЕМЕНОСТ

Списание за литература, култура и уметност

Издавач: Современост, Скопје

Управен одбор

д-р Димитар Бошков, претседател

д-р Добрила Миловска

д-р Васил Тоциновски

Радован П. Цветковски

Мишо Китаноски

Надзорен одбор

Божо Стефановски

Јованка Сарџовска

Славчо Ковилоски

Првиот број на Современост излезе во Скопје, април 1951 година.

Досегашни главни и одговорни уредници:

(1951) - Киро Хаџи Василев

(1951 - 1952) - Владо Малески

(1952 - 1953) - Славко Јаневски, Димитар Митрев и Ацо Шопов

(1954 - 1968) - Димитар Митрев

(1969 - 1982) - Георги Сталев

(1983 - 2002) - Александар Алексиев

Списанието излегува петпати годишно со материјална поддршка од Министерството за култура на Република Македонија
Материјалите до еден авторски табак се доставуваат на дискета и печатен текст на македониан тајмс 12, не се рецензираат и не се враќаат.

Адреса: Списание „Современост“, Скопје

ул. „Франклин Рузвелт“ 8, пош. фах 221

Чек с/ка 300000001185473,

Даночен број 4030988132811

Комерцијална банка а.д. Скопје

Годишната претплата изнесува 1000 денари, а за странство 40 евра.

ISSN 0038-5972